

De macht van het getal

Over de symbolische strijd rond betogersaantallen

Peter Van Aelst en Stefaan Walgrave
Onderzoeksgroep Middenveld en Beleid, Universiteit Antwerpen

Na een betoging van enige omvang is het gegarandeerd van dat: de organisatoren verkondigen fier dat er massa's volk op de been waren, de politie en/of rijkswacht schatten het aantal betogers vele malen lager in. Wij kijken er niet meer van op. Zelfs niet als de cijfers zo sterk uiteenlopen dat je op z'n minst de wenkbrauwen zou moeten fronsen. Zoals op de Europese boerenbetoging van 22 februari, waar de ordediensten 30.000 betogers telden en de organisatoren 50.000, bijna het dubbele dus.

Soms grenzen de verschillen tussen de betogingscijfers van organisatoren en ordediensten aan het belachelijke. De Mars voor Werk van maart 1997 is daar een voorbeeld van: 70.000 betogers volgens de organisatoren, 22.500 volgens de rijkswacht, of meer dan drie keer minder. Soms is 'belachelijk' zelfs een te zwak woord om de verschillen te typeren: na de betoging tegen de alternatieve samenlevingsvormen ('PACS') in Parijs in november 1998 beroemden de organisatoren zich op 130.000 manifestanten, de politie hield het droogjes op een povere 7.200 betogers of 18 maal minder... Ook in andere landen wordt dus symbolisch strijd geleverd rond het aantal betogers.

Geen enkele betoging blijft gespaard van de aantallenkakofonie. Als de ordehandhavers zélf eens op straat komen om hun ongenoegen te uiten, lopen de meningen tussen de tellende en de deelnemende politiemensen evenzeer uiteen. Toen in februari 1999 de politiemensen in Brussel betoogden over de hervorming van de politiediensten, vonden ze van zichzelf dat ze met 3.000 deelnemers waren, de rijkswachters van dienst telden er 1.200, de (co)werkgever van de misnoegde betogers, Binnenlandse Zaken, zag er amper 800. Blijkbaar hebben deelnemen of orde handhaven op een of andere manier een mysterieus effect op het elementair rekenkundig vermogen van de betrokkenen.

De verschillen tussen betogersaantallen

zijn geen toeval: nooit geven de ordediensten hogere cijfers dan de organisatoren. Het kan toch niet zó moeilijk zijn om betogers te tellen? Door sommige media en door de organisatoren wordt soms nogal lacherig gedaan over de telkunde van politie en rijkswacht ('een, twee, veel'), maar evengoed kun je de vraag stellen of organisatoren er niet systematisch wat betogers bijdoen om het politiek gewicht van hun betoging op te blazen. Hoe groot zijn de verschillen tussen de cijfers van politie en organisatoren? Welke rol spelen de media hierin? Waarom is het (juiste?) aantal betogers zo belangrijk? Hoe worden betogersaantallen geteld? Onderschat het 'repressie-apparaat' systematisch het aantal betogers of overdrijven de organisatoren steevast?

De media als arbiter

In navolging van het standaardwerk van Jozef Smits (1984), beschikken we na een systematische en volledige analyse van de acht jaargangen van twee Belgische kranten en van de rijkswachtarchieven van de Generale Staf in Brussel over een bestand van de 3.000 betogingen die zich in de jaren '90 (1990-1997) op het Belgisch grondgebied hebben voorgedaan. Markant is dat, voor betogingen waarvoor we cijfers hebben van de organisatoren en van de ordediensten, de organisatoren gemiddeld het dubbel aantal betogers claimen dan wat de rijkswacht heeft geteld.

Alle soorten betogingen hebben met die te-

genstrijdige aantallen te maken, maar vooral bij de grote betogingen van de nieuwe sociale bewegingen (vrede, milieu, antiracisme...) zijn de verschillen frappant. Dat was reeds zo bij de grote vredesbetogingen van de jaren '80. Op 23 oktober 1983 telde de rijkswacht 120.000 vredesbetogers, de organisatoren van VAKA 350.000. Gelijkaardige discrepanties vonden we bij de manifestaties tegen de Golfoorlog en bij de Hand-in-Hand-manifestaties in de jaren '90. Als vakbonden of boeren betogen, de oude sociale bewegingen, dan zijn verschillen wat kleiner. Zeker bij sterk gestructureerde betogingen die georganiseerd worden door het gemeenschappelijk vakbondsfront en maandenlang op voorhand worden aangekondigd, zijn de verschillen tussen de cijfers van de organisatoren en van de ordediensten achteraf meestal miniem. Toch geven de aangehaalde voorbeelden aan dat het ook zelden koek en ei is tussen oude sociale bewegingen en politiediensten: als de vakbonden op straat komen schat de rijkswacht hun aantal gemiddeld 44% lager in dan wat de organisatoren beweren, bij de antiracistische betogingen ligt dat percentage op 54%, bij vredesacties zelfs op 62%.

Verder is interessant dat grote betogingen aanleiding geven tot een groter verschil in betogersaantallen dan kleine betogingen. Als er een massa op straat komt is een juiste telling moeilijker en zijn de interpretaties vrijer. Bij betogingen boven de 30.000 deelnemers ligt het rijkswachtcijfer gemiddeld 57% lager dan dat van de organisatoren, tussen de 10.000 en de 30.000 deelnemers ligt het 45% lager en onder de 10.000 betogers 'slechts' 40%. De plaats van de betoging en de nationaliteit van de betogers maakt geen verschil uit, in tegenstelling tot wat je misschien zou kunnen verwachten.

Voor buitenstaanders lijken geen van beide cijfers echt betrouwbaar. De rijkswacht wordt verdacht van slechte telmethoden en zelfs van systematische onderschatting, de organisator zou het betogersaantal van de rijkswacht afwachten om er dan minstens een derde bij te kunnen doen. Daardoor wordt de pers in een soort van scheidsrechtterrol gedrongen.

De pers bepaalt het beeld van het aantal betogers bij het grote publiek en speelt zo een belangrijke rol in de publieke perceptie van de massa. Straks gaan we verder in op het belang van de grootte van de massa. Het is duidelijk dat de betrokken journalist niet de moeite neemt om zelf het aantal betogers te tellen. Zeker als het om massale manifestaties gaat, is dat onbegonnen werk zonder een serieus 'teldispositief' van enkele personen en zonder het verloop, de thema's, de sfeer en de boodschap van de organisatoren uit het oog te verliezen. De pers steunt dus op de schattingen van de organisatoren en van de ordediensten. Soms weigert de pers de scheidsrechttersrol en krijgt de lezer of kijker beide aantallen voorgeschoteld. Dikwijls echter maken de journalisten zelf een keuze. Als echte Salomons kiezen ze voor de meest simpele oplossing: *splitting the difference*. Ze geven een cijfer dat het midden houdt tussen dat van de organisatoren en dat van de ordediensten. Na de Europese boerenbetoging van februari 1999 schreven *Le Soir* en *The Times* over 40.000 betogers, midden tussen de 30.000 van de politie en de 50.000 van COPA, de organisator. *De Standaard* gaf na de politie-rijkswachtbetoging van februari 1999 de verschillende aantallen (3.000, 1.200, 800), maar hanteerde verder het 'eigen' cijfer van 2.000 betogende ordehandhavers. In ons bestand van betogingen vinden we die mediakeuze voor het veilige midden kwantitatief terug. De aantallen van de rijkswacht in ons bestand bedragen gemiddeld maar de helft van die van de organisatoren en net drievierde van deze van de geanalyseerde kranten, wat wil zeggen dat het cijfer van de kranten zich net tussen dat van de rijkswacht en dat van de organisatoren bevindt. Beide geanalyseerde kranten, *De Morgen* (0.75) en *Le Soir* (0.72), verschillen nauwelijks in dat opzicht. Maar de kranten houden niet steeds de kerk in het midden. Soms kiezen ze impliciet partij door het cijfer van de organisatoren of dat van de ordediensten over te nemen. Na de laatste grote anti-racistische manifestatie op 22 maart 1998 telde *De Standaard* 'bijna tienduizend Belgen en niet-Belgen', terwijl *De Morgen*

opende met '15.000 betogers voor gelijke rechten'. Naar aanleiding van de betoging verschenen dezelfde dag in beide kranten bijna tegengestelde opinieartikels over stemrecht voor migranten. Op dat moment lijken de betogersaantallen wapens voor het eigen gelijk te worden.

De middenpositie van de media betekent dat overdrijven (organisatoren) of onderschatten (ordediensten) wérkt. Zelden of nooit nemen de media zomaar het cijfer van één van beide (tegenstrijdige) bronnen over, bijna steeds ligt het perscijfer ergens tussenin. Je kan de perceptie van de massa dus beïnvloeden door een eigen cijfer te geven, zelfs als het uit de lucht gegrepen zou zijn. Daarbij komt het er als organisator op neer de media te kunnen overtuigen van je eigen cijfer. De politiediensten doen geen moeite om de pers te overtuigen, de organisatoren doen dat wel. De geloofwaardigheid van hun schatting is dan cruciaal. De organisator mag niet teveel overdrijven en de niet zelf tellende, maar meestal toch wel betogingservaren journalist voor het hoofd stoten en hij moet aangeven hoe hij tot zijn eigen schatting is gekomen. De partij die erin slaagt de meest gedetailleerde info te geven over bijvoorbeeld de nationaliteit van de betogers, het aantal bussen en vanwaar ze kwamen, het aantal verspreide actiestickers enzovoort, maakt veel kans de pers voor zijn cijfer te winnen. In enkele Vlaamse kranten werd na de Europese boerenbetoging van februari 1999 het cijfer van de organisatoren (50.000) overgenomen. Dat had veel te maken met de geloofwaardigheid van de organisator COPA die de journalisten met gedetailleerde gegevens kon overtuigen.

De vaststelling dat de verschillen tussen de cijfers van de ordediensten en van de organisatoren groot zijn en dat de pers een middenpositie inneemt, verhindert niet dat de verschillen de laatste jaren kleiner zijn geworden. De cijfers van organisatoren en van ordediensten liggen dicht bij elkaar dan vroeger het geval was. Als je er van uitgaat dat de kranten een tussenpositie zijn blijven innemen en dat het cijfer dat in de krant verschijnt dus een goede indicator is van het cijfer van de or-

ganisatoren, een zogenaamde proxyvariable, dan geeft vergelijkbaar betogingsonderzoek van Ulens (1994) over de eerste helft van de jaren '80 duidelijk aan dat de verschillen toen heel wat groter waren. De kranten gewaagden in de eerste helft van de jaren '80 gemiddeld van bijna het dubbel aantal betogers dan de rijkswacht; in ons databestand over de jaren '90 ligt het krantencijfer nog maar de helft hoger dan dat van de rijkswacht. Gesprekken met organisatoren van betogingen bevestigden de convergentie van betogingsaantallen, hoewel ze voor sterk georganiseerde bewegingen zoals vakbonden en boerenbonden meer uitgesproken is. Volgens de organisatoren maken de politiediensten betere schattingen dan vroeger, de ordediensten zeggen dat ze hun manier van tellen niet gewijzigd hebben...

De macht van het aantal

Dat het tellen van de massa een best moeilijke klus is, dat het ruimte laat voor het 'afronden' naar boven of onderen toe en dat er geen harde controle op de gegeven aantallen mogelijk is, daar gaan we straks op in. De vraag is hier waarom het aantal betogers zo belangrijk is. Betekent een betoging van 20.000 betogers meer dan eentje van 10.000 betogers?

Er zijn drie soorten collectieve actiemiddelen: demonstratieve (legale betogingen, meetings, petitie's), confronterende (burgerlijke ongehoorzaamheid, blokkades, bezettingen) en gewelddadige (beschadigen van eigendommen tot personen) (Koopmans, 1993). De kracht van confronterende (en gewelddadige) acties ligt in hun onvoorspelbaarheid en strijdbaarheid. De gezagsdragers tegen wie deze acties gericht zijn, worden verrast en weten niet goed hoe te reageren. Media en publieke opinie zullen de acties opmerken indien ze over voldoende attractiviteit of stoorvermogen beschikken. Hoeveel Greenpeace-militanten zich juist aan de poort van een kerncentrale hebben vastgeketend, is van ondergeschikt belang.

Bij demonstratieve acties daarentegen is de omvang van de actie cruciaal. Het hoeft geen betoog dat het aantal betogers groot

belang heeft. Betogen is in essentie op straat komen met zoveel mogelijk mensen, juist om te laten zien dat er velen voor of tegen iets zijn, om zo degenen die de beslissingen (zullen) nemen onder druk te zetten. De massa is de essentie van een manifestatie. Meer algemeen kun je zelfs zeggen dat demonstratieve actievormen nodig zijn om van een sociale beweging te kunnen spreken (Walgrave, 1992). Als men voor- of tegenstander van iets is, maar men heeft niet de indruk dat daar veel mensen van wakker liggen, dan zal men niet voor een manifestatie kiezen, maar andere drukingsmiddelen gebruiken: lobbyen bij de besluitvormers, een persconferentie geven, een blokkade organiseren, zichzelf in brand steken, een politieke moord begaan... Kiezen voor een betoging houdt voor een organisator dan ook steeds gevaar in: als er weinig volk komt opdagen, of minder dan op voorhand gehoopt en gedacht, dan is dat een ramp. De politieke impact zal beperkt zijn en door een mislukte betoging zelfs afnemen in plaats van gelijk blijven; de media zullen afhaken en de organisator of beweging minder belangrijk achten en zijn of haar 'nieuws waarde' zal dalen; de mobilisator zelf zal met interne moeilijkheden af te rekenen krijgen, met minder gemotiveerde leden en afhakende kaders, met een dalende mobilisatiekracht. Het aantal is dus belangrijk voor de politieke impact en de media-aandacht en voor de eigen organisatiedynamiek.

In een democratische samenleving is elke betogener een potentiële kiezer die men kan winnen of verliezen. Zeker als je weet dat voor elke betogener waarschijnlijk een veelvoud aan kiezers de betogingseisen stilzwijgend onderschrijft¹. Politici taxeren betogingen aan de hand van het aantal betogers. Het is niet om-

wille van de stilte en de witte ballonnen dat de Witte Mars zoveel indruk heeft gemaakt en zulke grote politieke gevolgen heeft gehad.

In het geval van een betoging verloopt de impact ook onrechtstreeks via de media. Hoe meer aandacht van pers en televisie, hoe meer mensen er bereikt worden, hoe kleiner de kans dat de besluitvormers de betoging negeren. Om persaandacht te krijgen is de omvang van een betoging doorslaggevend. Dit bleek uit eigen onderzoek² en wordt bevestigd door onderzoek in Frankrijk en de VS. Hoe groter de betoging, hoe groter de kans om in een of meer media te worden vermeld. Ook andere criteria, zoals het thema of het actualiteitsgehalte van de betoging, spelen een rol, maar

ze zijn ondergeschikt aan de macht van het aantal (Fillieule, 1996; Mc Carthy e.a., 1996). Het mediazwaard snijdt echter aan twee kanten. De pers komt een betoging verslaan als ze grote aantallen betogers (of geweld) verwacht. Valt het aantal wat tegen, dan staan daar natuurlijk al die teleurgestelde journalisten. De kans dat er die avond of de volgende dag sprake is van een 'weinig indrukwekkende' manifestatie of van een beweging 'die op sterven na dood is' is niet denkbeeldig. Dat overkwam de witte beweging toen ze na de grote Witte Mars van 20 oktober 1996 overal ten lande kleine witte marsjes organiseerde. De

persaandacht voor de lokale marsen was overweldigend, maar soms waren er meer reporters dan betogers. De witte beweging werd alweer dood verklaard vooraleer ze goed en wel bestond (Walgrave & Rihoux, 1997). De politici reageerden feilloos op de tegenvallende mobilisatiekracht van de witte beweging en namen via openlijke kritiek al snel afstand van de witte ouders en van de witte comités.

Het aantal betogers is ook cruciaal voor de betogingsorganisator zelf. Een gelukke betoging versterkt de positie, consolideert de organisatie en zijn leiders. Een mislukte manifestatie doet net het omgekeerde. Vooral de

De ordediensten steunen voor hun betogingscijfers in hoofdzaak op twee informatiebronnen. Vooreerst wordt gekeken naar de transportmiddelen die de betogers gebruiken. Het aantal ingezette autocars en speciale treinwagons (en speciale treintickets) worden vermenigvuldigd met een vaste coëfficiënt. Maar ook dat kan discussie opleveren: volgens de Brusselse politie werden er tijdens de Europese boerenbetoging van februari 1999 531 autocars geteld, COPA beweerde dat er 734 bussen ingelegd werden. Zelfs het tellen van autobussen is dus niet zo eenvoudig. De schatting van de mensen die op eigen kracht

Bij een betoging is de grootte cruciaal. De invloed en de geloofwaardigheid van de actievoerders staat of valt met het aantal betogers.

komen, is veel moeilijker. Dit is de reden waarom bij betogingen die uitgaan van een sterke organisatie de verschillen in be-

getersaantallen vaak kleiner zijn. Tijdens de betoging voor betere sociale uitkeringen van september 1998 voorzagen ACV en ABVV, geflankeerd door mutualiteiten en verenigingen van gepensioneerden, hun leden bijvoorbeeld van het nodige (gratis) busvervoer. Slechts een klein aandeel van de betogers kwam op eigen kracht. Alle Vlaamse en Waalse kranten spraken dan ook eensgezind over 25.000 tot 30.000 betogers. De herkomst van de aantallen werd niet gespecificeerd, wat erop wijst dat organisatoren én ordediensten het voor een keer met elkaar eens waren. Dikwijls verloopt de mobilisatie echter minder georganiseerd en gecentraliseerd, waardoor het tellen van transportmiddelen onbruikbaar wordt.

Daarom rekenen de ordediensten in tweede instantie op eigen tellingen tijdens de betoging zelf. Van op een strategisch punt op het betogingsparcours wordt gewerkt met een eenvoudig mechanisch teltoestel. Telkens een rij betogers passeert, wordt een knopje ingedrukt. Achteraf wordt het aantal getelde rijen vermenigvuldigd met de gemiddelde rijbreedte die in het begin wordt geschat. Volgens de Brusselse politie komt men op deze manier tot een ietwat ruwe, maar toch betrouwbare schatting. De kleine schommelingen die tussen de verschillende korpsen worden vastge-

Tellen en tellen is twee

Het aantal betogers is dus belangrijk, maar het tellen van betogers is moeilijk en oncontroleerbaar. Het gaat steeds om een schatting, nooit om een exact aantal. Organisatoren die op verschillende plaatsen en op verschillende manieren tellen, komen ook in eigen schoot soms tot sterk uiteenlopende cijfers. De organisatoren van de Mars voor Werk van maart 1997 telden op de ene plaats 55.000 betogers en op een andere 80.000. Ze opteerden in hun persmededeling voor het cijfer van 70.000 betogers.

steld zouden te wijten zijn aan het vaak onregelmatige verloop van een betoging: soms lopen betogers dik op elkaar gepakt en soms is de spoeling dunner en dan is het moeilijk te zeggen hoe breed een rij gemiddeld is; sommige betogers haken vroeger af, terwijl andere een eigen versie van het betogingsparcours afwerken. In uitzonderlijke gevallen is de telmethode gewoon niet toepasbaar. Harde aanwezigheidscijfers na de Witte Mars waren uitgesloten, vermits vele mensen nooit in beweging zijn geraakt en dus niet voorbij een tellpunt gekomen zijn. Alleen luchtfotografie kan dan soelaas brengen, maar is misschien wat vergezocht en duur.

De telmethoden van de organisatoren verschillen in wezen niet sterk van deze van de ordediensten: ze tellen vervoersmiddelen en ze tellen rijen betogers. Paul Janssen van VAKA-Hand-in-Hand stelde dat zijn organisatie bij grotere betogingen zelf telploegen voorziet, die net als de politie strategisch staan opgesteld en eenvoudigweg rijen tellen. Sterk uitgebouwde 'mobilisatiemachines' zoals de vakbonden tellen ook wel eens zelf, maar rekenen veeleer op de informatie van hun onderafdelingen. Hoeveel mensen hebben ingeschreven, hoeveel bussen worden ingelegd? Deze aantallen worden vooraf aan de ordediensten doorgespeeld en na de betoging geverifieerd. Deze nauwere samen-

werking met de ordediensten verklaart volgens Patrick Wirix van het ACV waarom de deelnemersaantallen de laatste jaren minder sterk verschillen: "Rijkswacht en politie zien in dat onze aantallen geen propagandamateriaal zijn, maar deel uitmaken van een strakke organisatie. De betrouwbaarheid van de rijkswachtaantallen is daardoor toegenomen, wat ook blijkt uit de houding van de pers".

Buiten het tellen van vervoersmiddelen en het aantal rijen betogers, worden de geclaimde betogersaantallen soms nog op andere manieren met argumenten onderbouwd. Vooral betogingsorganisatoren pogen hun cijfer op

allerlei manieren meer geloofwaardigheid te verlenen. Hand-in-Hand bestreed na de grote anti-racistische manifestatie van 1994 met klem het politiecijfer van 25.000 betogers. Als men weet dat volgens een 'oude politieregel' dit bezet parcours goed is voor 25.000 deelnemers, men 45 minuten nodig heeft om het traject af te leggen, en bovendien bijna 3 uur na de eerste starter de laatste manifestanten vertrokken, dan betekent dit dat dit traject vier maal door 25.000 betogers werd afgelegd, zo werd geargumenteed (Devisch, 1994). Deze methode van tijd, afstand en 'bezet parcours' is natuurlijk enkel betrouwbaar indien de route geordend en regelmatig wordt afgelegd, wat meestal niet het geval is.

Tijdens de Europese boerenbetoging droegen alle deelnemers een sticker van het organiserende COPA. Volgens de organisator werden er twee weken op voorhand 30.000 gedrukt. Op het laatste moment werden er nog 4.000 bijgemaakt en 5.000 (datumloze) uit de kelder gehaald. Op de dag zelf liepen er nog 6.000 Fransen zonder sticker en bleek dat de Duitsers er zelf 5500 hadden bijgemaakt. Dat alles was voor COPA een voldoende argument om te spreken van 50.000 betogers en het cijfer van de politie (30.000) te bestrijden.

Het tellen van betogers is moeilijk en oncontroleerbaar. Het is en blijft een schatting. Er zijn meer argumenten om de schattingen van de ordediensten au sérieux te nemen dan die van de organisatoren.

De meest verregaande telpoging die tot hiertoe werd ondernomen, komt uit Frankrijk. De opposanten van het 'pacte civil de solidarité' (PACS) lieten bij hun laatste betoging een 'foto-elektrische' telmachine plaatsen waarbij iedereen een infrarood oog passeerde. De organisatoren wilden daarmee nieuwe onderschattingspogingen vermijden: "Nous voulons montrer que nous sommes bien plus nombreux que ne le disent les médias". Nadat 98.271 mensen voorbij het elektronische telsysteem gekomen waren, verklaarden de organisatoren ironisch genoeg dat er 200.000 mensen aanwezig waren (*Le Monde*, 2 februari '99). Deze

verdubbelingsstrategie bleek nog aan te slaan ook, want hoewel in *Le Monde* werd gesproken van 100.000 deelnemers, namen buitenlandse kranten zoals *De Standaard* en *The Times* het aantal van de organisatoren over. Zelfs een elektronische telmachine helpt de discussie over de betogersaantallen dus niet uit de wereld.

Wie schiet er met spek?

Blijft de vraag of het cijfer van de organisatoren of dat van de ordediensten het dichtst bij de waarheid ligt. We denken dat er iets meer argumenten zijn om op de aantallen van de ordediensten te vertrouwen dan op de cijfers van de organisatoren. Het belangrijkste argument is dat de ordediensten weinig belang hebben bij het onderschatten van het aantal betogers, terwijl de organisatoren wel degelijk alle belang hebben bij het opdrijven van de betogersaantallen. Zoals aangehaald zijn grote betogersaantallen naar de politiek, de media en de eigen achterban toe erg belangrijk voor een betogingsorganisator. De ordediensten hebben minder te winnen of te verliezen. Zij zamelen gegevens in over het aantal betogers louter omwille van de ordehandhaving. De aantallen moeten toelaten het ingezette dispositief te evalueren, de opkomst op toekomstige betogingen van dezelfde organisator in te schatten en de inzet van toekomstige middelen daarop af te stemmen. De ordediensten geven hun cijfers wel door aan de pers, maar de finaliteit ligt elders.

Met wat goede - of slechte - wil zou je ervan kunnen uitgaan dat de politie wel degelijk belang heeft bij het minimaliseren van betogingsaantallen. De ordediensten kunnen beschouwd worden als vertegenwoordigers van de overheid of van de staat. Veelal is de staat of de overheid het voorwerp van het protest. Het onderschatten van het aantal betogers zou dan een strategie kunnen zijn om overheidscontestatie te ontmoedigen en monddood te maken. Als dat het geval zou zijn, dan verwacht je dat sommige soorten betogingen die veeleer 'systeemondergravend' en niet zozeer 'beleidsbevragend' zijn, door de politie systematisch met minder betogers

wouden worden bedeed. Dat is echter niet het geval. Linkse of rechtse betogingen, radicale of gematigde, tegen de overheid of tegen een bedrijfsleiding, gewelddadig of niet, het maakt allemaal niet veel verschil uit: steeds geven organisatoren en ordediensten andere cijfers, maar de ene soort betogingen wordt door de politie niet meer 'geminimaliseerd' dan de andere.

Daarbij komt nog dat de overgrote meerderheid van de betogingen nog moeilijk als staatsgevaarlijk kunnen gezien worden. Betogen is in ons land de normaalste zaak van de wereld, betogingen zijn geïnstitutionaliseerd en legitiem, iedereen komt op straat, betogen is volledig ingeburgerd in de Westerse 'demonstratie-democratie' (Van Aelst & Walgrave, 1999). Slechts een kleine minderheid van de betogingen leidt tot geweld of een repressief optreden van de ordediensten. Meer en meer verkiezen de ordediensten onderhandeling en samenwerking met de demonstranten boven een meer repressieve aanpak. Volgens onderzoek in verschillende Westerse landen zijn deze nieuwere vormen van *protest policing* trouwens medeoorzaak van de toename van het aantal (vreedzame) protestacties (della Porta, 1995; Fillieule e.a., 1997; Mc Phail e.a., 1998).

Een tweede argument voor onze lichte voorkeur voor de cijfers van de ordediensten is hun technische *know how* en ervaring. De politiediensten tellen steeds op dezelfde manier, ze doen dat al jaren en sommigen doen het twee à drie keer per week. Het gaat dus om zeer ervaren tellers. Ze tellen consequent elke betoging van enige omvang. Om betogersaantallen onderling te vergelijken zijn politiecijfers ongetwijfeld meer geschikt. Organisatoren verschillen, hebben andere aspiraties, andere telmethoden, hebben meer of minder belang bij het doorgeven van een bepaald symbolisch cijfer en dat leidt tot grote onderlinge verschillen. Waarschijnlijk overschatten politiediensten het aantal betogers nooit en zijn hun schattingen langs de conservatieve kant, maar ze doen dat consequent en dat laat vergelijkingen toe.

Het tellen van betogers is een psycholo-

gisch spel, waarbij de spelers objectiviteit claimen, maar goochelen met ruw geschatte cijfers. We zijn geneigd veeleer te vertrouwen op de cijfers van de ordediensten, maar ook bij de politie zijn vergissingen en, wie weet, bewuste onderschattingen niet uit te sluiten. Het inzetten van gemengde telploegen van politie en organisatoren zou de symbolische strijd om het aantal kunnen beslechten. Benieuwd welke organisator ermee zal instemmen om samen met de politie de gemobiliseerde troepen te keuren.

Noten

Dit artikel kadert in een ruimer onderzoeksproject dat momenteel in de onderzoeksgroep Middenveld & Beleid aan de UIA loopt. Uitgebreidere rapportering over de onderzoeksresultaten is voorzien voor eind 1999.

- 1/ Klandermans (1987) toonde aan dat hoewel er 'slechts' 4% van de Nederlanders deelnam aan de grote anti-rakettenbetoging in Den Haag, 74% van de bevolking de eisen van de manifestatie onderschreef.
- 2/ Wanneer er slechts één bron melding maakt van een betoging schommelt het gemiddeld aantal manifestanten rond de 600. Dit aantal stijgt van ruim 1.500 bij twee bronnen naar gemiddeld 7.000 deelnemers wanneer alle drie de bronnen (*De Morgen*, *Le Soir*, rijkswachtarchieven) over eenzelfde betoging berichten of rapporteren.

Bibliografie

- della Porta, D., (1995), *Social Movements and the state: Thoughts on the policing of protest*, EUI Working Paper RSC No. 95/13.
- Devisch, F., (1994), *De anti-racistische beweging in Vlaanderen*, KULeuven, eindverhandeling.
- Fillieule, O., (1996), *Police Records and the National Press in France. Issues in the methodology of data-collection from newspapers*, EUI Working Paper RSC No. 96/25.
- Fillieule, O., Jobard, F., (1997), *The policing of protests in France: Towards a model of protest policing*, EUI Working Paper RSC No. 97/4.
- Klandermans, B., Oegema, D., (1987), "Potentials, networks, motivation and barriers: steps towards participation in social movements", in: *American Sociological Review*, 52: 519-531.
- Koopmans, R., (1993), "The dynamics of protest waves: West-Germany, 1965 to 1989", in: *American Sociological Review*, 58: 637-658.
- McCarthy, J., McPhail, C., Smith, J., (1996), 'Selektionkriterien in der Berichterstattung von Fernsehen und Zeitungen', in: *Forschungsjournal NSB*, 9 (1): 26-45.
- McPhail, C., Schweingruber, D., (1998), "Policing protest in the united states: 1960-1995" in della Porta, D., Reiter, H., (eds.), *Policing protest: the control of mass demonstrations in western democracies*, Minneapolis, University Press.
- Smits, J., (1984), *Democratie op straat*. Leuven, Acco.
- Ulens, W. (1994), *Analyse van de betogingen in België: 1979-1984*, KULeuven, eindverhandeling.
- Van Aelst, P., Walgrave, S., (1999), "De 'Stille Revolutie' op straat. Betogen in België in de jaren '90.", in: *Res Publica*, te verschijnen.
- Walgrave, S., (1992), "Nieuwe sociale bewegingen: een type van sociale bewegingen" in *Tijdschrift voor Sociologie*, 13 (1): 71-104.
- Walgrave, S., Rihoux, B., (1997), *De Witte Mars. Een jaar later*. Leuven: Van Halewyck.
- Walgrave, S., Manssens, J., (1998), "De Witte Mars als product van de media", in: *De Sociologische Gids*, 5: 340-375.